AMNEHÄRADS KYRKOGÅRD

Förändringar på kyrkogården kräver tillstånd från Länsstyrelsen enligt 4 kap kulturminneslagen.

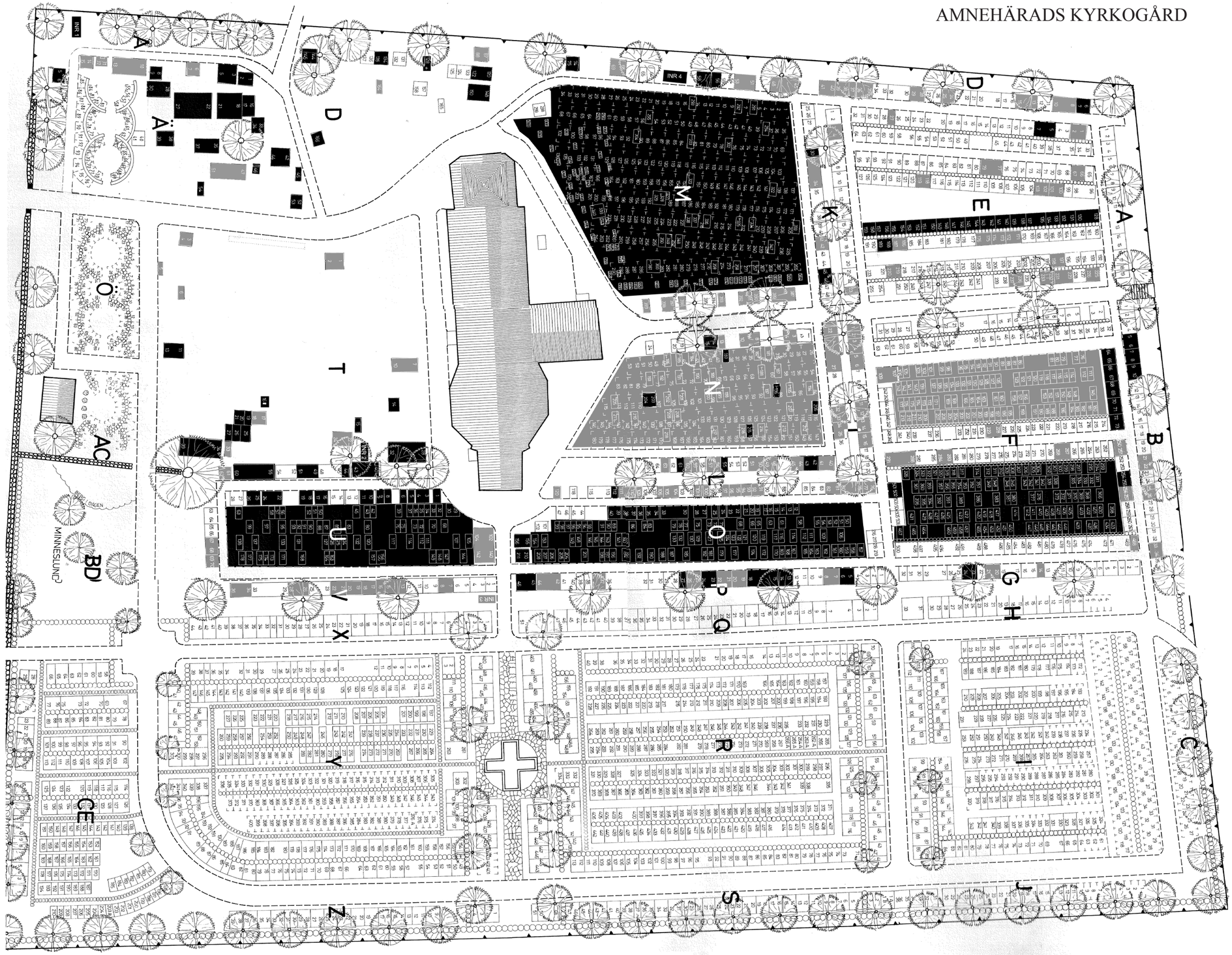

AMNEHÄRADS KYRKOGÅRD

Kulturhistorisk karakterisering

Kyrkogårdens huvudkaraktär är väl bibehållen med stödmurar eller friliggande stenmurar, högrest trädkrans kring de äldre delarna och lägre trädkrans kring 1953 års utvidgning samt ett system av gångar täckta med grus eller asfalt. På 1953 års utvidgning förekommer även smala gångar av kalkstensplattor. Inne på den äldre kyrkogården finns stora ädellövträd som också är av stor miljöskapande betydelse.

Den äldre kyrkogårdsdelen karaktäriseras av ett traditionellt högstatusområde med borgerlig prägel, huvudsaklig datering 1830-1905, söder om kyrkan. Här finns också större öppna ytor utan gravvårdar. Områdets tydligaste särdrag är ett antal gjutjärnsstaketomgärdade vårdar. Här finns också kors i gjutjärn samt kalkstens- och granitvårdar i tidsenlig, ofta högsträckt dräkt.

I övrigt präglas den äldre kyrkogårdsdelen i ojämförligt störst utsträckning av de stora, sammanhängande områdena för allmän begravning på linje. Områdena är tidsordnade internt och sinsemellan med en sammanlagd obruten tidsföljd 1904-1954. Denna karaktär skänker Amnehärads kyrkogård ett dokumentvärde med utomordentligt stor pedagogisk tydlighet. Här låter sig ett halvt sekel betraktas – ett sekel som tar gestalt framför allt i form av mycket små, sinsemellan likartade stenvårdar och ett antal träkors. Omfattningen av och den sammanhållna karaktären hos de allmänna områdena som Amnehärads kyrkogård uppvisar är ett sällan förekommande fenomen.

Som enkelrader i de allmänna områdenas kanter finns familjegravar som representerar tiden 1900-1970. I den äldre kyrkogårdens nordvästra hörn finns ett sammanhängande kvarter med familjegravplatser. Gravvårdarna är tidstypiskt låga och breda folkhemsvårdar. Här finns också ett större antal stenramvårdar vars datering till stor del är 1950-tal. Dessa föreligger delvis samlat.

1953 års utvidgning får sin karaktär av det stora antalet rygghäckar samt av gravvårdarnas enhetliga utförande. Vårdarna har över hela kyrkogården likadana proportioner; en högsträckt, smal form där också 1950-talets strikta, kantiga formspråk bidrar till enhetligheten.

På såväl den äldre kyrkogården som på 1953 års utvidgning bidrar ett stort antal gravvårdstitlar på ett förtjänstfullt sätt till att berika och fördjupa de olika områdenas funktion som tidsspegel.

Att särskilt tänka på i förvaltning av kyrkogården:

Kyrkogårdens läge i anslutning till Mörtestads by med tydlig radbykaraktär, de två skolbyggnaderna söder om kyrkogården, prästgården i väster och dess visuella koppling till kyrkogårdsmiljön via gångsystemet.

Kyrkogårdens muromgärdning, smidesgrindar, grusgångar och trädkrans. Träden inne på den äldre kyrkogården samt på 1953 års utvidgning har också en viktig miljöskapande och gestaltningsmässig betydelse.

De äldre gravvårdarna från 1800-talet besitter mycket stort kulturhistoriskt värde och skänker tidsmässigt djup åt miljön.

De stora, sammanhängande områdena med allmänna gravplatser, representerande tiden 1904-1954, besitter mycket stort kulturhistoriskt värde. Områdenas omfattning visar på storleken av den befolkningsmassa, vars spår i de allra flesta fall inte längre alls är synliga på våra kyrkogårdar.

Övriga gravvårdar med stort eller mycket stort kulturhistoriskt värde. Till dessa hör tunna kalkstensvårdar, stenramvårdar, obelisker, stiliserade obelisker, stenkors på sockel samt exempel på folkhemmets vårdar.

Eventuella kompletterande anläggningar skall utformas med en karaktär och struktur som knyter an till kyrkogårdens befintliga.

Vårdar och gravanordningar

1: ■ Markeringen avser gravanläggningar med gravvårdar och gravanordningar av *mycket stort kulturhistoriskt värde*. Som gravanordningar räknas t ex stenramar, grusbäddar, gravstaket, gravhäckar, gravträd o d. Det är av största vikt att dessa gravar/gravanordningar bevaras och vårdas för framtiden och inte förvanskas.

2: ■ Markeringen avser gravanläggningar med gravvårdar och gravanordningar av *stort kulturhistoriskt värde*. Som gravanordningar räknas t ex stenramar, grusbäddar, gravstaket, gravhäckar, gravträd o d. Dessa gravar/gravanordningar bör bevaras och vårdas för framtiden och inte förvanskas.

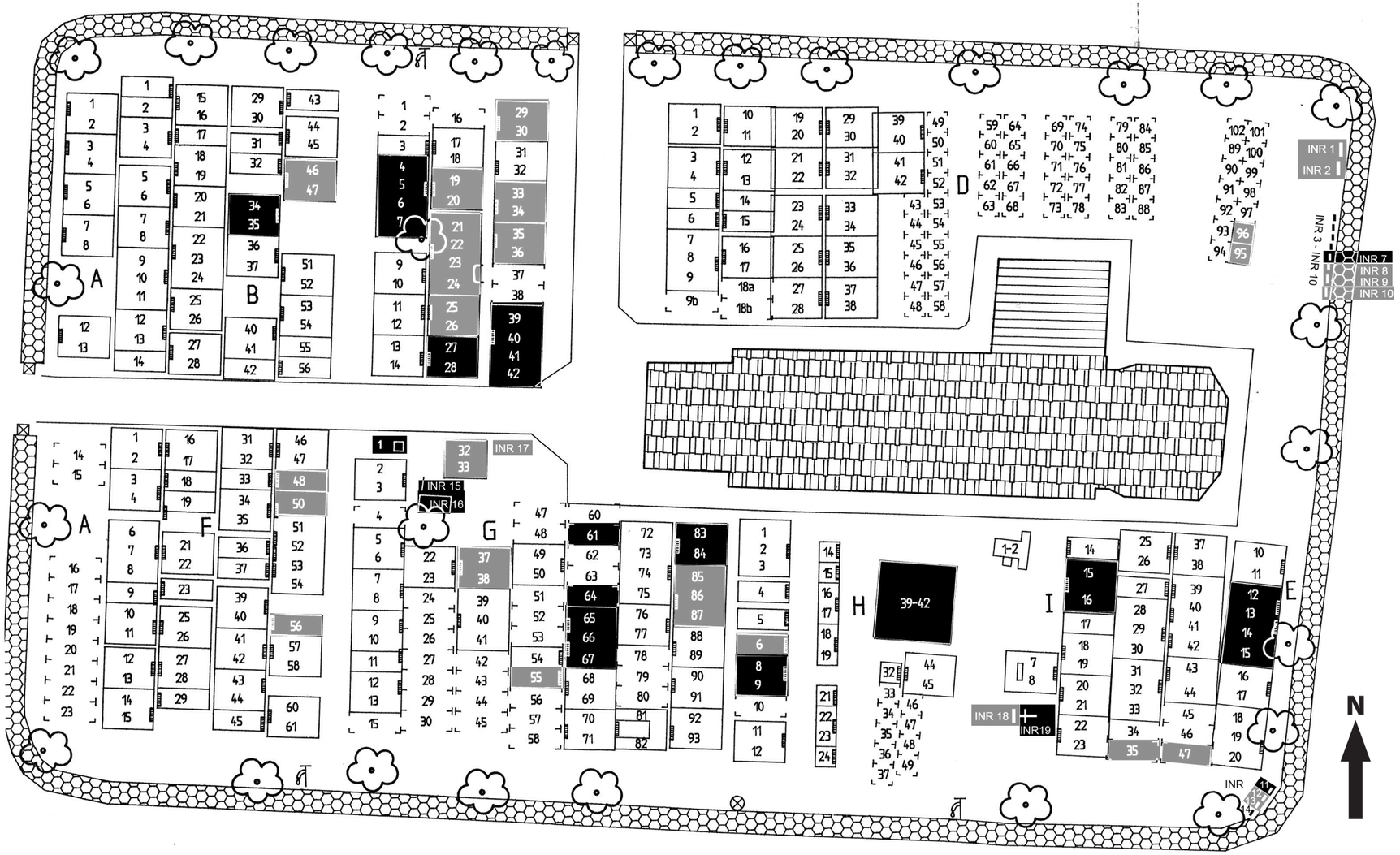

Vårdar och gravanordningar

1: ■ Markeringen avser gravanläggningar med gravvårdar och gravanordningar av *mycket stort kulturhistoriskt värde*. Som gravanordningar räknas t ex stenramar, grusbäddar, gravstaket, gravhäckar, gravträd o d. Det är av största vikt att dessa gravar/gravanordningar bevaras och vårdas för framtiden och inte förvanskas.

2: ■ Markeringen avser gravanläggningar med gravvårdar och gravanordningar av *stort kulturhistoriskt värde*. Som gravanordningar räknas t ex stenramar, grusbäddar, gravstaket, gravhäckar, gravträd o d. Dessa gravar/gravanordningar bör bevaras och vårdas för framtiden och inte förvanskas.

Förändringar på kyrkogården kräver tillstånd från Länsstyrelsen enligt 4 kap kulturminneslagen.

BERGA KYRKOGÅRD

Kulturhistorisk karakterisering

Godset Hassle-Säby, vars ägare betytt mycket för kyrkans utformning, har medeltida anor. Berga kyrka har möjligen medeltida ursprung, men fick sin nuvarande utformning omkring år 1700. Under korgolvet vilar medlemmar av familjerna Posse och Gyllenstierna på Hassle-Säby. Den rikt artikulerade västportalen med pilastrar i röd kalksten uppbär en tavla med Posses och Gyllenstiernas vapen i relief.

Kyrkogårdens huvudkaraktär är bibehållen med friliggande stenmurar, entréer i väster och norr, grusgångar samt trädkrans av varierande ålder och täthet. Somliga grusgångar har dock tagits bort.

Bland gravvårdarna finns en mycket stark tidsmässig representation av tiden från omkring 1940 till 1970. Formmässigt innebär det att kyrkogården domineras av låga breda stenvårdar. På kyrkogården finns också ett mindre antal 1900-talsvårdar från perioden innan 1940, men också några vårdar från 1800-talet. Inslaget av äldre vårdar är störst i kvarteren G och I, d v s i området sydväst och söder om kyrkobyggnaden. Kyrkogårdens äldsta vård dateras till 1789 och är en häll belägen nära kyrkans torn och en av grusgångarna. De äldre vårdarna utgörs av höga smala stenar, varav några i kalksten, hällar och kors. Kyrkogårdens mest dominanta gravvård är den staketomgärdade Löfvenskiöldska släktgraven söder om kyrkan med enskilda vårdar i form av kors i gjutjärn och kalksten.

Tre av de fyra gravvårdar på kyrkogården som omnämns i 1829 års dokumentation återfinns ännu. Det rör sig om två resta kalkstensvårdar och en häll.

På kyrkogården finns fyra stenramgravar bevarade.

Att särskilt tänka på i förvaltning av kyrkogården:

Kyrkogårdens karaktäristiska höjdläge i anslutning till förkristen gravsättningsplats.

Kyrkogårdens muromgärdning, smidesgrindar, grusgångar och trädkrans.

De äldre gravvårdarna från 1700- och 1800-tal besitter mycket stort kulturhistoriskt värde och skänker tidsmässigt djup åt miljön. Den monumentala Löfvenskiöldska gravvården är liksom flera av de andra äldre vårdarna en spegling av Berga som herrgårdssocken.

Övriga gravvårdar med stort eller mycket stort kulturhistoriskt värde. Till dessa hör tunna kalkstensvårdar, stenramvårdar, obelisker, stiliserade obelisker, stenkors på sockel samt exempel på folkhemmets vårdar.

Eventuella kompletterande anläggningar skall utformas med en karaktär och struktur som knyter an till kyrkogårdens befintliga.

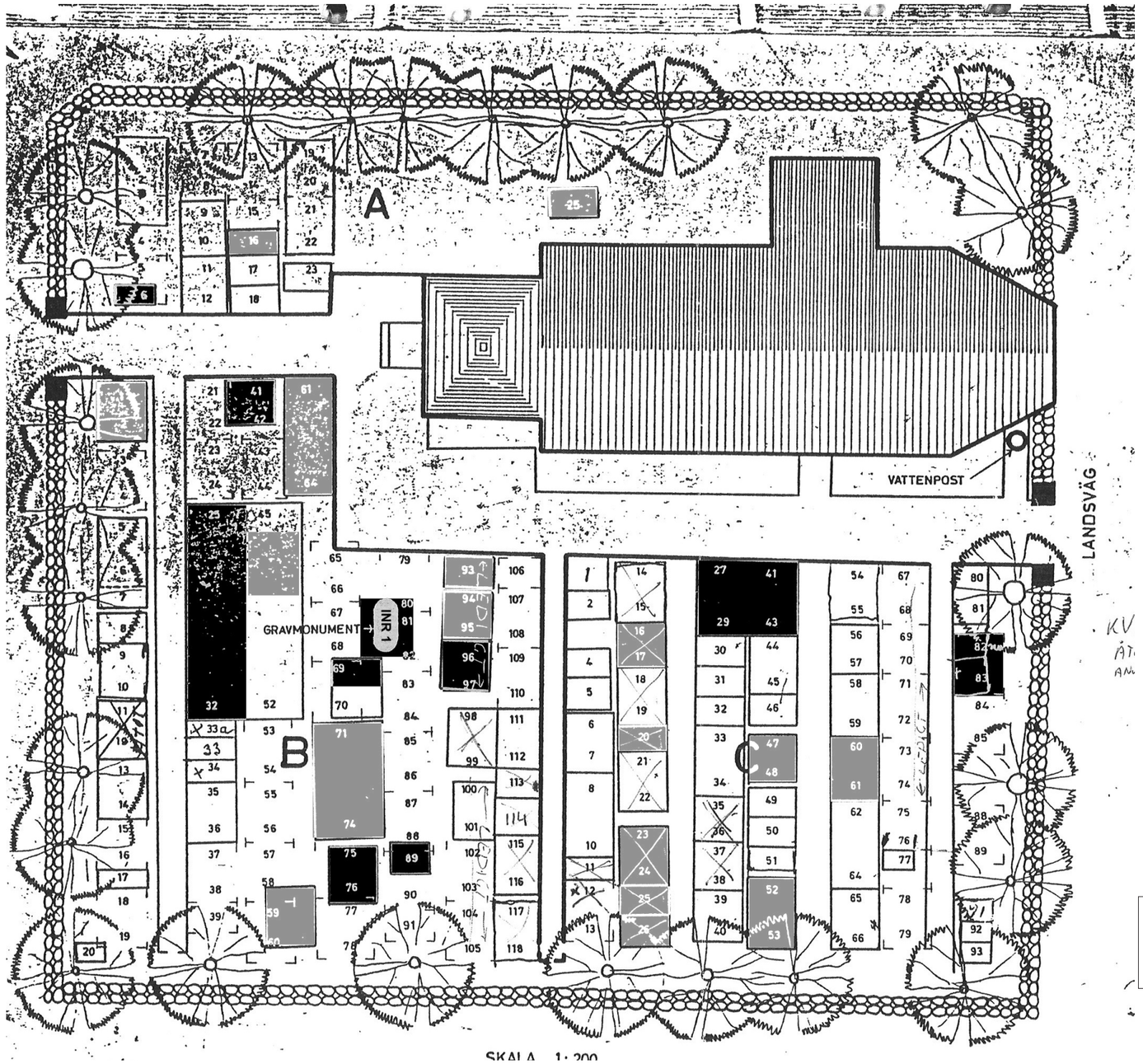

Förändringar på kyrkogården kräver tillstånd från Länsstyrelsen enligt 4 kap kulturminneslagen.

Vårdar och gravanordningar

1: ■ Markeringen avser gravanläggningar med gravvårdar och gravanordningar av *mycket stort kulturhistoriskt värde*. Som gravanordningar räknas t ex stenramar, grusbäddar, gravstaket, gravhäckar, gravträd o d. Det är av största vikt att dessa gravar/gravanordningar bevaras och vårdas för framtiden och inte förvanskas.

2: ▨ Markeringen avser gravanläggningar med gravvårdar och gravanordningar av *stort kulturhistoriskt värde*. Som gravanordningar räknas t ex stenramar, grusbäddar, gravstaket, gravhäckar, gravträd o d. Dessa gravar/gravanordningar bör bevaras och vårdas för framtiden och inte förvanskas.

ENÅSA KYRKOGÅRD

Kulturhistorisk karakterisering

Kyrkplatsen som är belägen på en markerad ås i ett jordbrukslandskap är medeltida. Kyrkbyn som tidigare omgav kyrkogården revs omkring 1900. Landsvägens gamla sträckning över åsen är mycket tydligt bibehållen. Tillsammans med närbelägna Börstorps slott utgör kyrkan en kyrko- och godsmiljö från 1600-1900-talet. Salkyrkan är uppfördes 1787 på initiativ av Fredrik Gustaf Spens på Börstorps slott, som ligger begravd under koret tillsammans med bland andra makan Ulrika Eleonora Falkenberg. Arkitekt var Olof Tempelman.

Kyrkogårdens huvudkaraktär är relativt väl bibehållen med friliggande stenmurar åt samtliga väderstreck. Sammanhållen trädkrans saknas dock. Kyrkogårdens grusgångar har delvis lagts igen och planterats med gräs.

På den relativt lilla kyrkogården finns gravvårdar från mitten av 1800-talet fram till idag. En central roll spelar de vårdar som har koppling till Börstorps slott. Här utmärker sig en grupp stora gjutjärnskors från tiden omkring 1850-1900 och ett gravmonument i gjutjärn från 1834. Även andra gravvårdar, framför allt i kvarter B i kyrkogårdens sydvästra del, har anknytning till Börstorps slott.

Kyrkogården domineras av 1900-talets vårdar, där både det tidiga seklets höga smala stenar och de senare så vanliga låga breda, mer enhetligt utformade är representerade. Söder om kyrkan anas rester av ett allmänt område. På kyrkogården finns endast en stenramgrav, denna är inte längre grustäckt.

Att särskilt tänka på i förvaltning av kyrkogården:

Kyrkplatsens läge på platsen för den gamla kyrkbyn.

Kyrkogårdens muromgärdning, smidesgrindar, grusgångar och kvarvarande träd.

Av avgörande betydelse för kyrkplatsen är närheten och kopplingen till Börstorps slott. Det sätt på vilket denna relation manifesteras på kyrkogården är av stor vikt. Gravmonumentet och och korsen i gjutjärn är de främsta exponenterna för denna koppling, men även ett antal av de andra vårdarna, framför allt i kvarter B, bär på denna koppling.

Övriga gravvårdar med stort eller mycket stort kulturhistoriskt värde. Till dessa hör tunna kalkstensvårdar, stenramvårdar, obelisker, stiliserade obelisker samt exempel på folkhemmets vårdar.

Eventuella kompletterande anläggningar skall utformas med en karaktär och struktur som knyter an till kyrkogårdens befintliga.

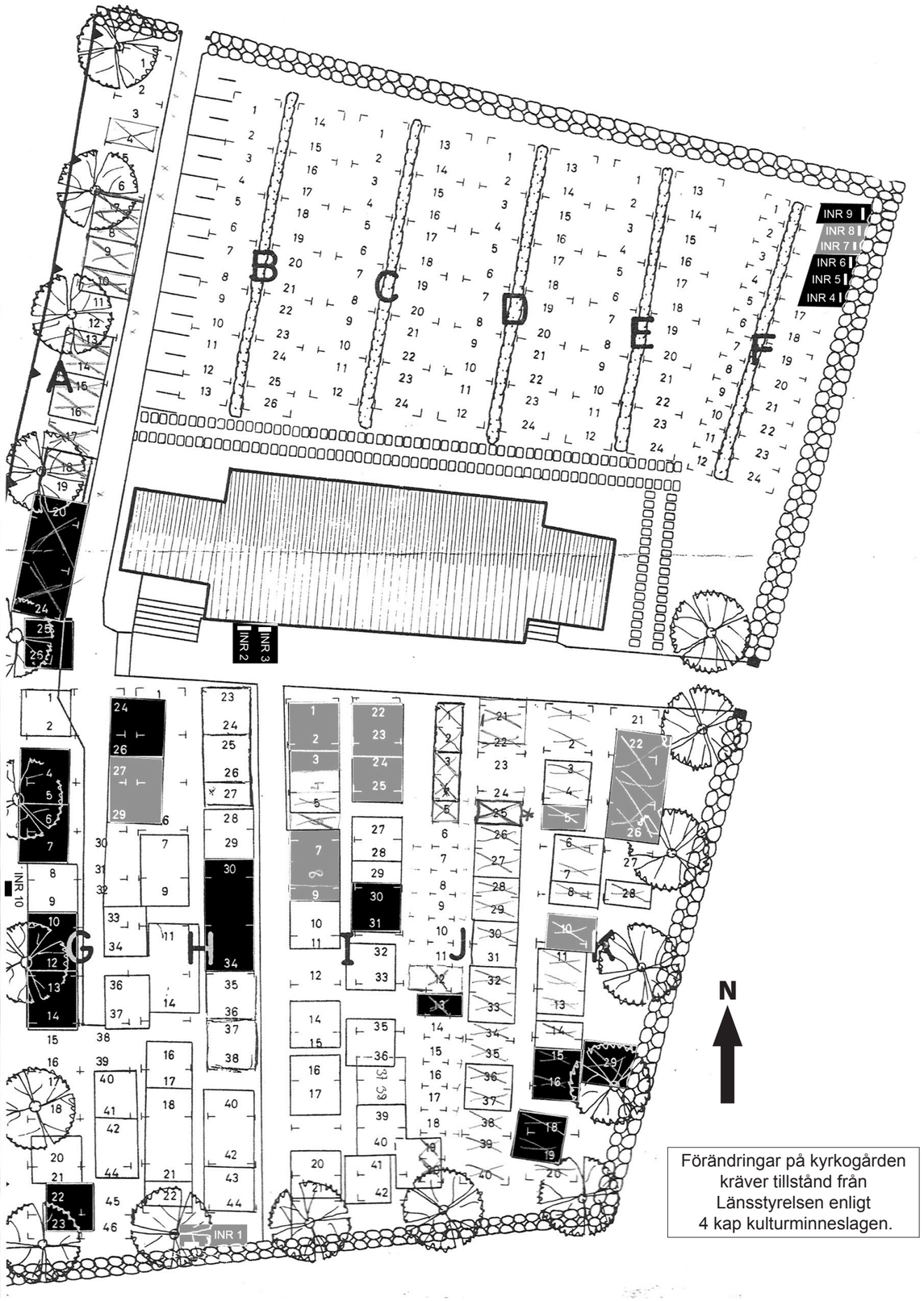

Förändringar på kyrkogården kräver tillstånd från Länsstyrelsen enligt 4 kap kulturminneslagen.

FÄREDS KYRKOGÅRD

Kulturhistorisk karakterisering

Den murade, medeltida kyrkan förlängdes 1693 åt öster och fick ett fullbrett, rakt avslutat kor. Nuvarande trätorn med vitmålad panel, sydport och sluten lanternin uppfördes i väster 1869. Samtidigt uppmurades en lägre och smalare, rakt avslutad sakristia öster om koret. Den vitmålade exteriören med rundbågiga fönsteröppningar och profilerade takbjälkar kännetecknas av sin enkelhet.

Kyrkogårdens huvudkaraktär är väl bibehållen med stödmurar och friliggande stenmurar, trädkrans åt tre väderstreck och entré i öster. Delar av kyrkogårdens grusgångar har tagits bort.

Gravvårdarna finns på kyrkogårdens södra halva. De äldsta vårdarna utgörs av två kalkstenskors från mitten av 1700-talet. På kyrkogården finns några få gravvårdar från 1800-talets senare hälft medan det stora antalet gravvårdar representerar 1900-talets gravsättningar. De äldre vårdarna finns framför allt utmed muren i sydväst respektive i sydost. Den centrala delen av gravsättningsområdet innehåller i stor utsträckning låga breda gravvårdar från 1900-talets mitt.

I den sydvästra delen finns ett antal höga smala stenar framför allt i form av stiliserade obelisker, representerande tiden 1875-1930. Dessa bidrar på ett påtagligt sätt till kyrkogårdens karaktär.

I den nordvästra delen finns drag av en karaktär som ligger nära det s k allmänna områdets kännetecken med små stenvårdar representerande ensambegravningar 1920-1955. Här finns också en kalkstensvård samt ett målat träkors, båda viktiga element på kyrkogården.

På kyrkogården finns en bevarad stenramvård samt några tydliga gavelvårdar från tidigare stenramvårdar.

Att särskilt tänka på i förvaltning av kyrkogården:

Kyrkogårdens läge med närhet till det gamla skolhuset i Färed.

Kyrkogårdens muromgärdning, smidesgrindar, grusgångar och trädkrans.

De äldre gravvårdarna från 1700-talet besitter mycket stort kulturhistoriskt värde och skänker tidsmässigt djup åt miljön.

Övriga gravvårdar med stort eller mycket stort kulturhistoriskt värde. Till dessa hör tunna kalkstensvårdar, stenramvårdar, obelisker, stiliserade obelisker, stenkors på sockel samt exempel på folkhemmets vårdar.

Eventuella kompletterande anläggningar skall utformas med en karaktär och struktur som knyter an till kyrkogårdens befintliga.

Vårdar och gravanordningar

1: ■ Markeringen avser gravanläggningar med gravvårdar och gravanordningar av *mycket stort kulturhistoriskt värde*. Som gravanordningar räknas t ex stenramar, grusbäddar, gravstaket, gravhäckar, gravträd o d. Det är av största vikt att dessa gravar/gravanordningar bevaras och vårdas för framtiden och inte förvanskas.

2: ▨ Markeringen avser gravanläggningar med gravvårdar och gravanordningar av *stort kulturhistoriskt värde*. Som gravanordningar räknas t ex stenramar, grusbäddar, gravstaket, gravhäckar, gravträd o d. Dessa gravar/gravanordningar bör bevaras och vårdas för framtiden och inte förvanskas.

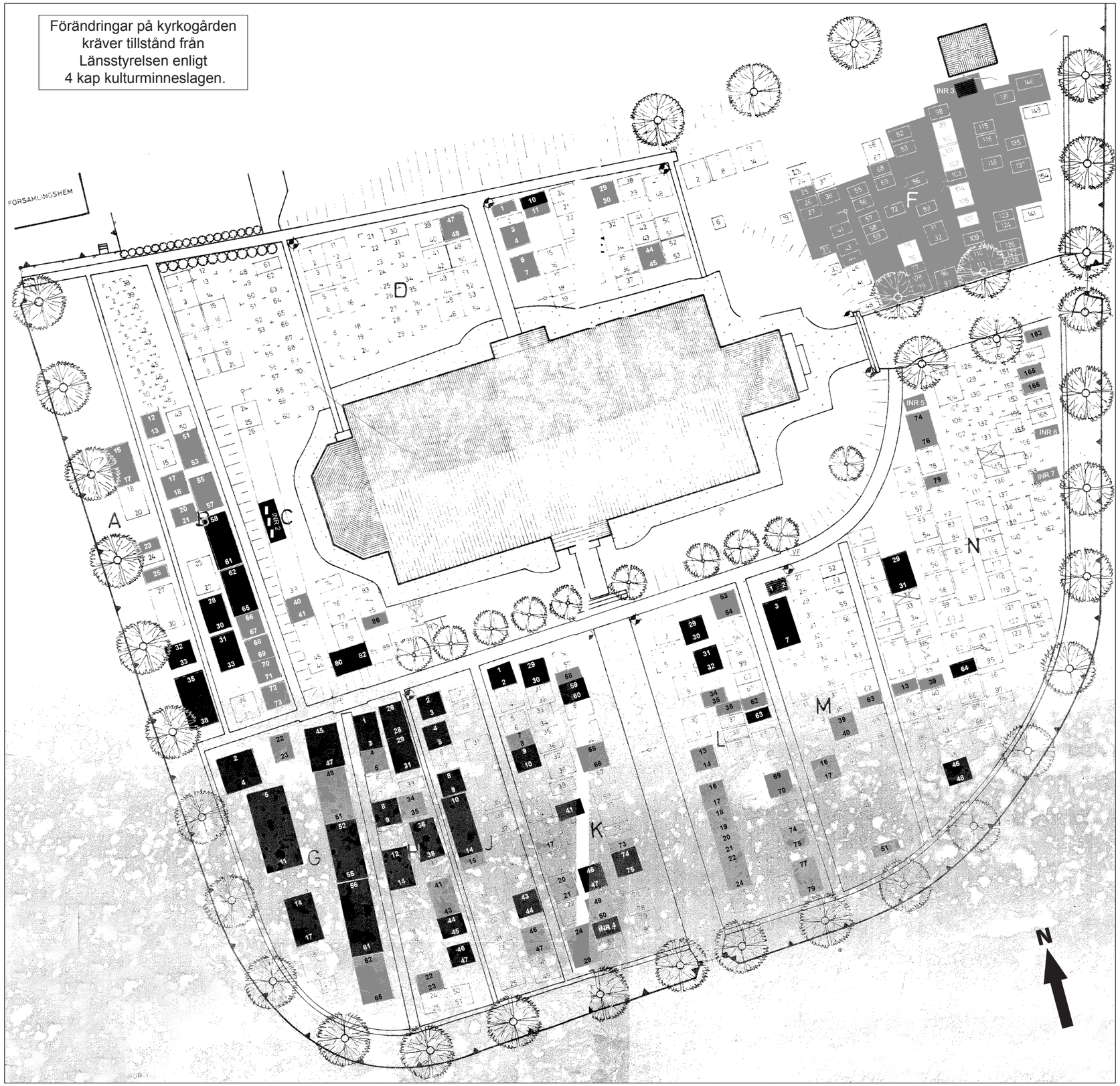

HASSLE KYRKOGÅRD

Kulturhistorisk karakterisering

Hassle kyrka har ett öppet läge på en rullstensås i Nolhassles kyrkby, strax norr om Hasslerörs stationssamhälle. Till kyrkbyn hör den före detta prästgården, ett arrendatorsboställe och ytterligare några gårdar. Den medeltida kyrkplatsen ligger i en vägkorsning.

Hassle kyrka är uppförd 1878-1879 i nyromansk stil. Kyrkplatsen har medeltida ursprung. Från medeltidskyrkan har bevarats bland annat en dopfunt från 1200-talet och ätten Falkenbergs kistor. Kyrkans spetsiga, gavelförsedda torn är orienterat mot öster, medan koret och en femsidig sakristia ligger i väster. Exteriörens tandsnittsprydda taklist, profilerade gesimser och omfattningar, rundbågiga fönsteröppningar och utkragade portaler är typiska för det sena 1800-talets kombination av klassiserande och stilimiterande nystilar.

Kyrkogården är tämligen stor och i sin helhet belagd med gravvårdar. Kyrkobyggnaden har ett tydligt höjdläge och gravområdena väster, söder och öster om kyrkan har sluttande lägen. Den före detta prästgården finns omedelbart norr om kyrkogården och omges av högresta lövträd som skapar en parkliknande miljö. Mellan kyrkogård och prästgård finns en liten kyrkogårdsutvidgning med minneslund, tillkommen 1994.

De äldsta gravvårdarna är två porträtthällar av 1600-1700-talstyp, vilka återfinns sydväst om kyrkan samt invid bårhuset. Bland kyrkogårdens tiotal vårdar från 1800-talets andra hälft är den naturromantiskt fritt formade stenen, den resta tunna kalkstensvården, kalkstenskorset och den brutna ekstammen representerade. 1800-talets vårdar finns på kyrkogårdens sydvästra och södra delar, liksom det tidiga 1900-talets vårdar i form av resta (höga) stenar och några hällar. Denna tidsperiod dominerar kvarteren G och H i kyrkogårdens sydvästra del. Särskilt kvarter G har en tydlig, borgerligt präglad statuskaraktär som skänker Hassle kyrkogård en prägel av bygdecentrum. FORTS. >

Vårdar och gravanordningar

1: ■ Markeringen avser gravanläggningar med gravvårdar och gravanordningar av *mycket stort kulturhistoriskt värde*. Som gravanordningar räknas t ex stenramar, grusbäddar, gravstaket, gravhäckar, gravträd o d. Det är av största vikt att dessa gravar/gravanordningar bevaras och vårdas för framtiden och inte förvanskas.

2: ■ Markeringen avser gravanläggningar med gravvårdar och gravanordningar av *stort kulturhistoriskt värde*. Som gravanordningar räknas t ex stenramar, grusbäddar, gravstaket, gravhäckar, gravträd o d. Dessa gravar/gravanordningar bör bevaras och vårdas för framtiden och inte förvanskas.

I området söder om kyrkan blir inslaget av folkhemmets ofta låga, breda vårdar från 1900-talets mitt allt större i riktning österut, för att helt dominera i kvarteren L, M och N. I kvarter N längst i sydost finns även ett bestånd av gravvårdar från 1900-talets senare decennier. Låga breda gravvårdar från mitten av 1900-talet fram till seklets senare del dominerar också området norr och nordväst om kyrkan. Gravvårdarna väster om kyrkan härrör från tiden 1900-1970.

Som allmänt område för linjebegravning har troligen nyttjats nuvarande kvarter F i kyrkogårdens nordöstra del. Området präglas av små, låga gravvårdar tillkomna 1926-1968. Det stora flertalet vårdar är ensamvårdar och andelen kvinnovårdar är hög. Här finns också en mindre samling barngravar.

På kyrkogården finns ett femtontal ramomgärdade vårdar, varav en med gjutjärnsstaket och övriga med stenram. De finns i de västra, sydvästra och södra delarna. Nära kyrkans kor finns en sammanhållen miljö av delvis monumentala grusade stenramvårdar från tiden omkring 1925-1935.

Att särskilt tänka på i förvaltning av kyrkogården:

Kyrkogårdens läge i anslutning till prästgård och Nolhassle kyrkby.

Kyrkogårdens muromgärdning, smidesgrindar, grusgångar och trädkrans.

De äldre gravvårdarna från 1600- eller 1700-talet besitter mycket stort kulturhistoriskt värde och skänker tidsmässigt djup åt miljön.

Övriga gravvårdar med stort eller mycket stort kulturhistoriskt värde. Till dessa hör tunna kalkstensvårdar, stenramvårdar, obelisker, stiliserade obelisker, stenkors på sockel samt exempel på folkhemmets vårdar.

Det statuspräglade området på kyrkogårdens sydvästra del och det allmänna området på kyrkogårdens nordöstra del är särpräglade miljöer som besitter höga miljöskapande och samhällshistoriska värden.
Eventuella kompletterande anläggningar skall utformas med en karaktär och struktur som knyter an till kyrkogårdens befintliga.

LYRESTADS KYRKOGÅRD

Kulturhistorisk karakterisering

Lyrestads kyrkplats har medeltida ursprung. Den nuvarande kyrkan byggdes 1674 delvis på en äldre kyrkas grund. Tornet är från 1690 och på 1700-talet tillkom sakristian.

Den äldsta kyrkogårdsdelens huvudkaraktär är väl bibehållen med avgränsningar av friliggande mur eller stödmur samt trädkrans huvudsakligen av lönn och lind. På den äldsta utvidgningen norr om kyrkan har ett större antal gravvårdar avlägsnats genom åren. Området får idag sin prägel av en sentida minneslund. Huvudkaraktären hos kyrkogårdens norra hälft, bestående av utvidgningar genomförda under 1900-talets första hälft, är väl bibehållen med strikt kvartersindelning, rygghäckar av liguster och avgränsning med häck av avenbok och måbär samt trädkrans av björk.

Söder och sydväst om kyrkobyggnaden samt omedelbart norr om densamma finns områden vilka i sin helhet består av vårdar med tidsmässigt fokus från 1800-talets andra hälft fram till omkring 1930. Här finns resta kalkstensvårdar, kalkstenskors, höga grovhuggna eller släta granitvårdar, stiliserade obelisker, en rest gjutjärnsvård samt ett mindre antal vårdar med omgärdningar, varav en med gjutjärnsstaket. Söder om kyrkan finns också ett kalkstenskors med datering från 1700-talet i tidstypiskt utförande och försett med löpande text.

En enkelrad utmed kyrkogårdens södra avgränsning respektive utmed södra halvan av avgränsningen mot öster representerar gravvårdsskicket från 1900-talets första två decennier.

Gravvårdarna på kyrkogårdens norra hälft representerar i den södra delen övergången mellan det tidiga 1900-talets stilar och striktare och ofta mer enhetligt utformade vårdarna från tiden närmare mitten av 1900-talet med ett tidsmässigt fokus 1920-1940. Den senare typen dominerar områdets norra del, vars tidsmässiga fokus är 1940-1970. Av betydelse är också förhållandet mellan köpta familjegravar och allmänna gravplatser. Denna indelning följer i stor utsträckning kvartersgränserna och kyrkogården uppvisar här en tydligt läsbar åtskillnad i gestaltning mellan de båda typerna av gravplats.

Att särskilt tänka på i förvaltning av kyrkogården:

Kyrkogårdens omgärdning, smidesgrindar, grusgångar och trädkrans. Rygghäckar ger ett värdefullt bidrag till delar av kyrkogården.

Gravvårdar med stort eller mycket stort kulturhistoriskt värde. Till dessa hör tunna kalkstensvårdar, stenramvårdar, obelisker, stiliserade obelisker, stenkors på sockel samt exempel på folkhemmets vårdar.

Områdena söder om och omedelbart norr om kyrkan liksom nära kyrkogårdsmuren i söder och öster speglar gravvårdsskicket under perioden 1850-1930 på ett förtjänstfullt sätt.

Kyrkogårdens norra hälft speglar genom disposition och gravvårdsskick tidsperioden 1930-1970 på ett förtjänstfullt sätt som bland annat tydliggör förhållandet mellan den köpta familjegravplatsen och den fria allmänna gravplatsen.

Eventuella kompletterande anläggningar skall utformas med en karaktär och struktur som knyter an till kyrkogårdens befintliga.

Vårdar och gravanordningar

1: ■ Markeringen avser gravanläggningar med gravvårdar och gravanordningar av *mycket stort kulturhistoriskt värde*. Som gravanordningar räknas t ex stenramar, grusbäddar, gravstaket, gravhäckar, gravträd o d. Det är av största vikt att dessa gravar/gravanordningar bevaras och vårdas för framtiden och inte förvanskas.

2: ▩ Markeringen avser gravanläggningar med gravvårdar och gravanordningar av *stort kulturhistoriskt värde*. Som gravanordningar räknas t ex stenramar, grusbäddar, gravstaket, gravhäckar, gravträd o d. Dessa gravar/gravanordningar bör bevaras och vårdas för framtiden och inte förvanskas.

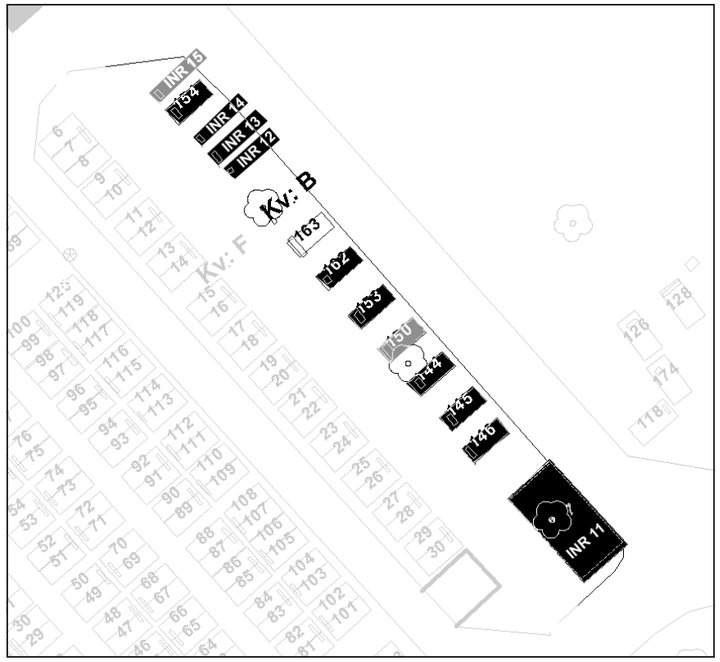

Förändringar på kyrkogården kräver tillstånd från Länsstyrelsen enligt 4 kap kulturminneslagen.

N

Kvarter B, norra delen.

Kvarter A, västra delen, kvarter B, södra delen, kvarter C.

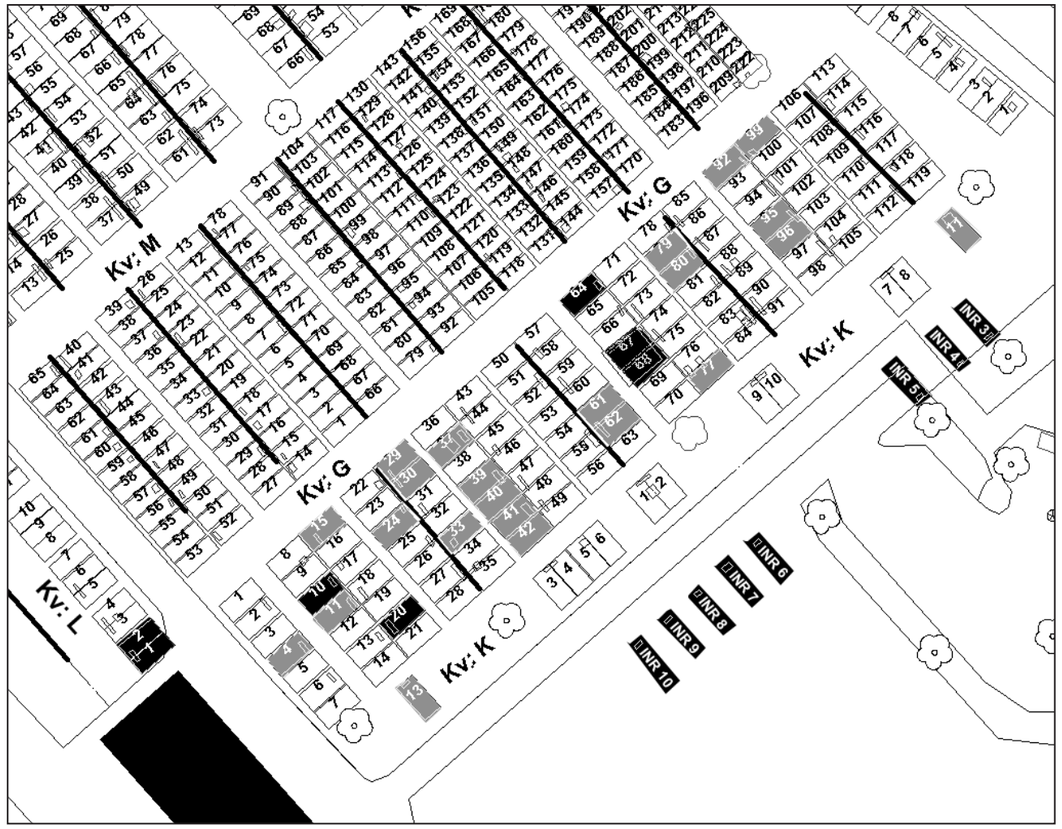

Kvarter G, K.

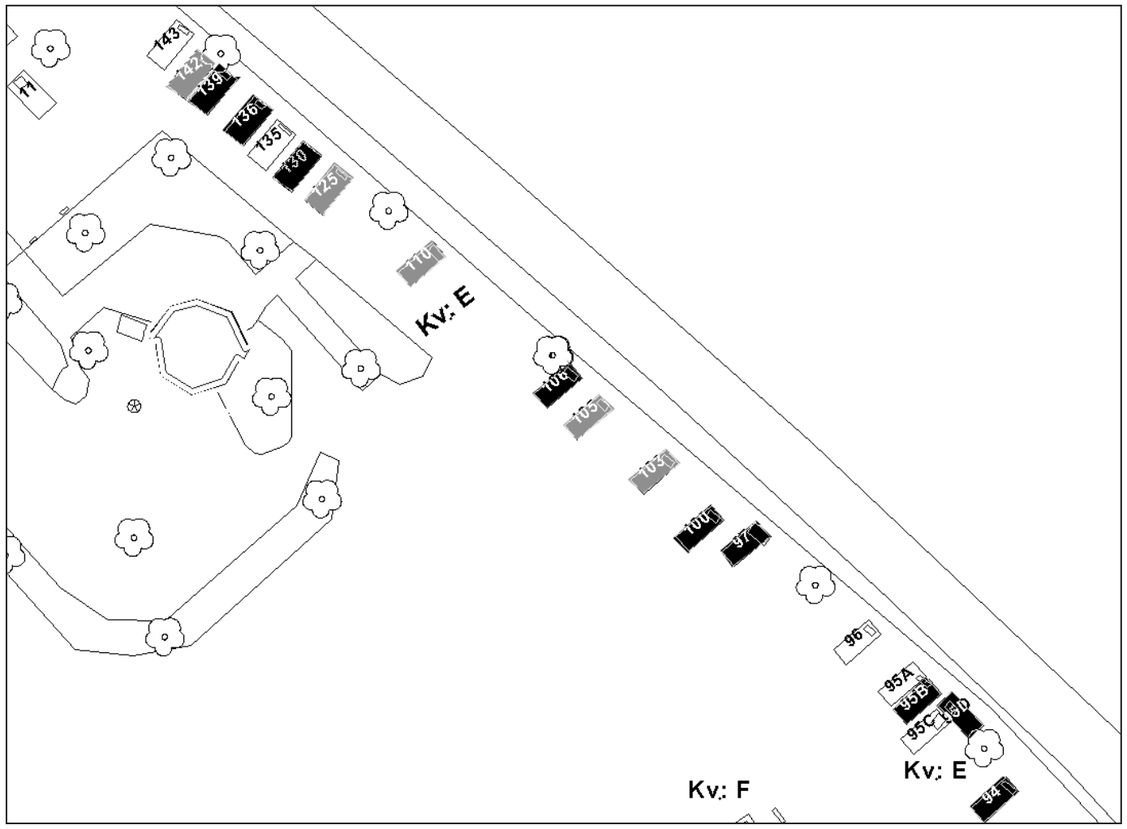

Kvarter E, norra delen.

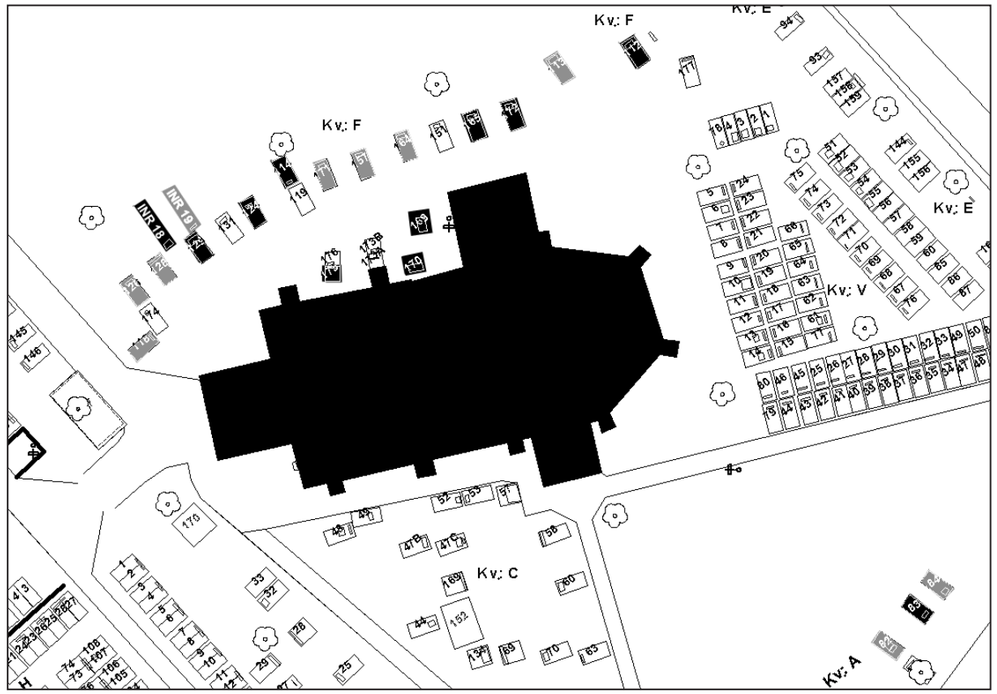

Kvarter A, östra delen, kvarter F.

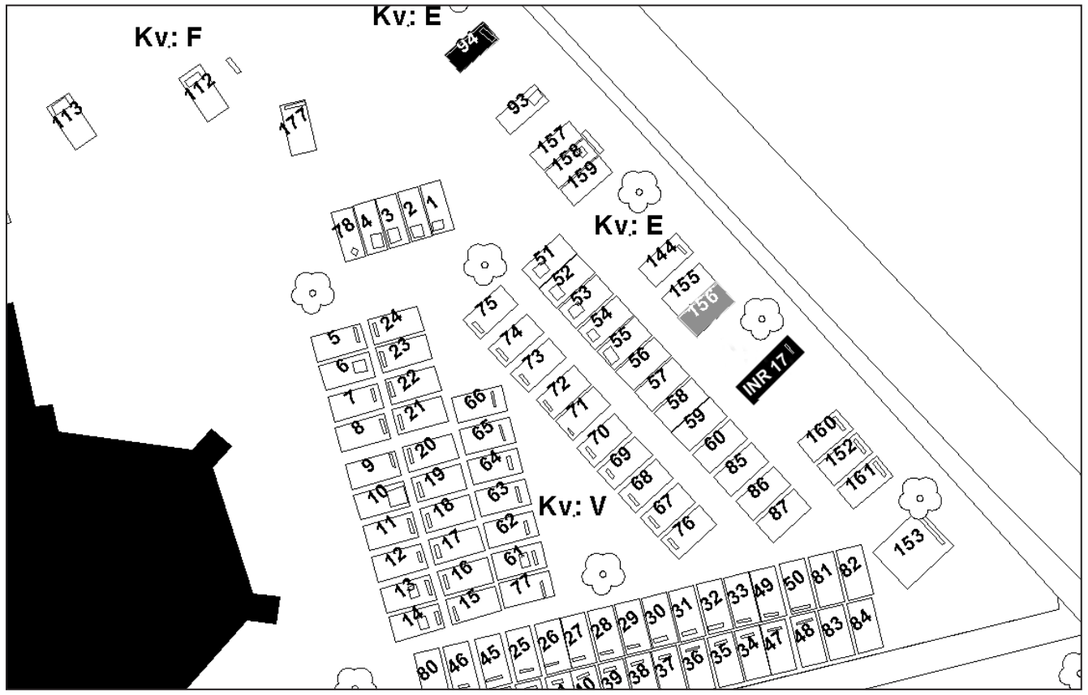

Kvarter E, södra delen.

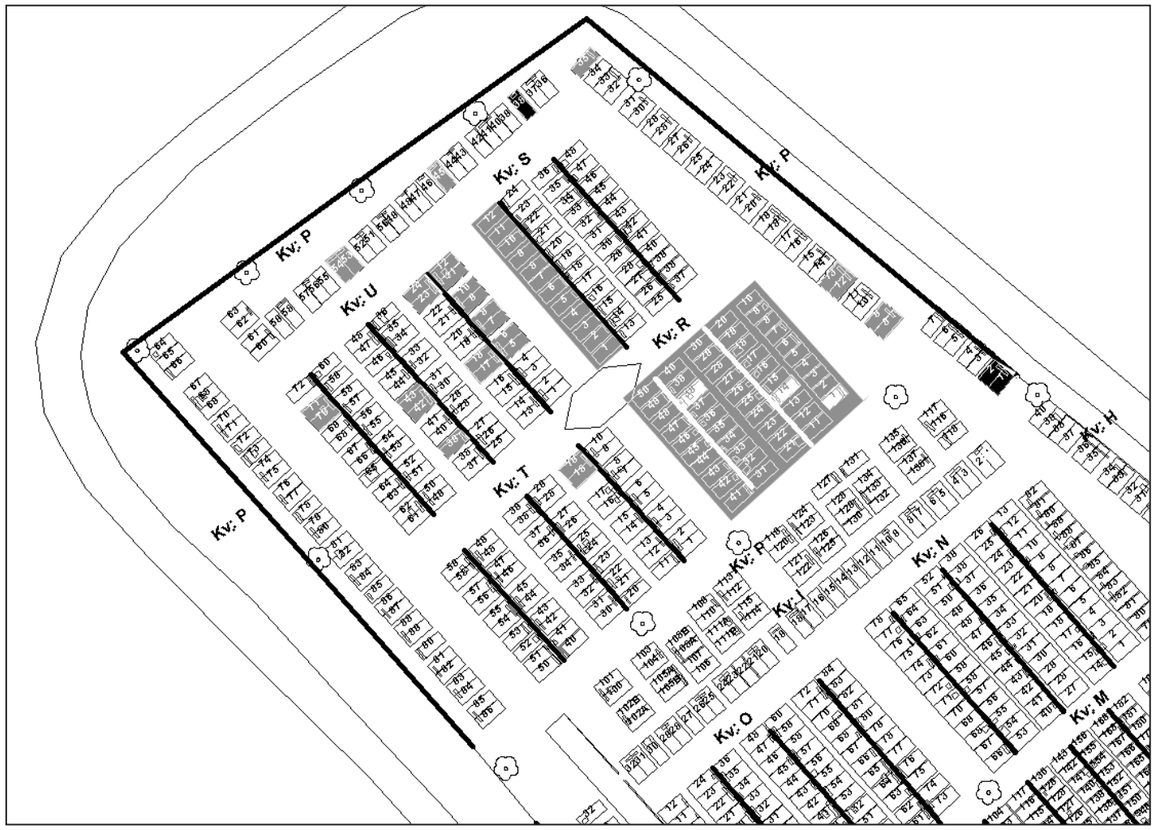

Kvarter P, R, S, T, U.

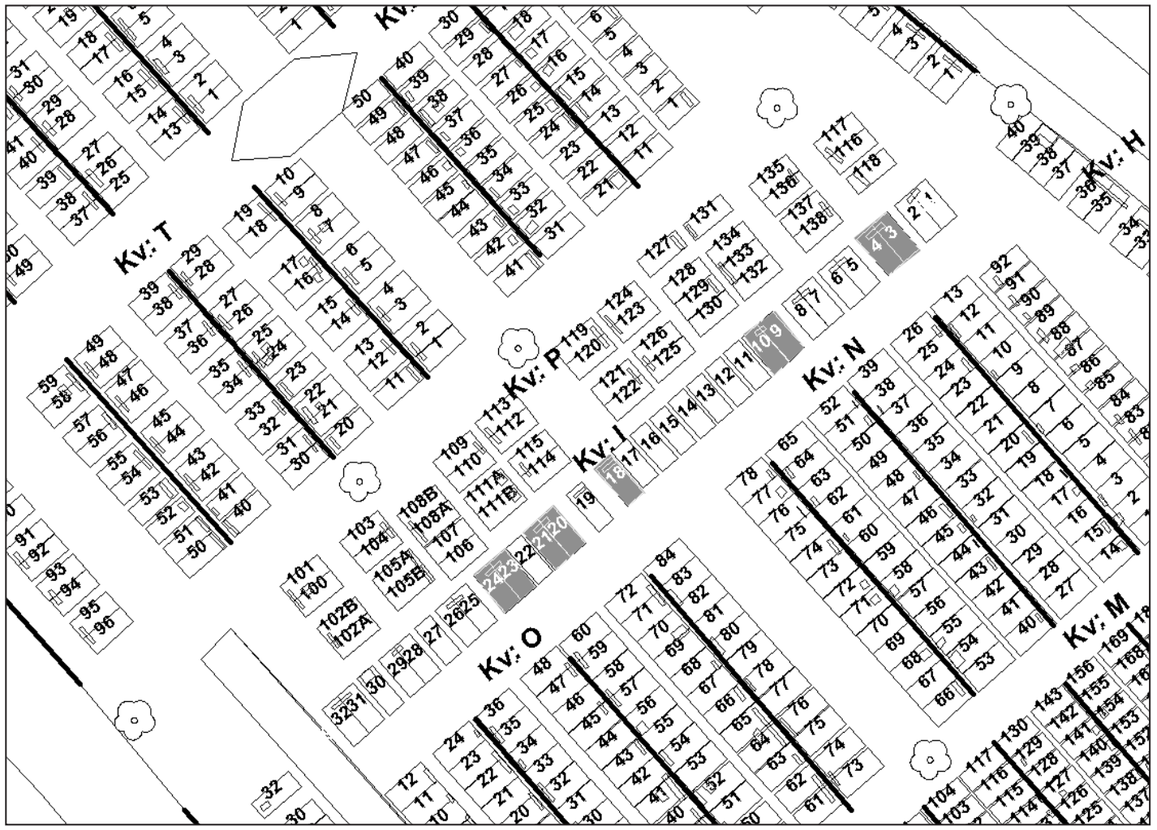

Kvarter I.

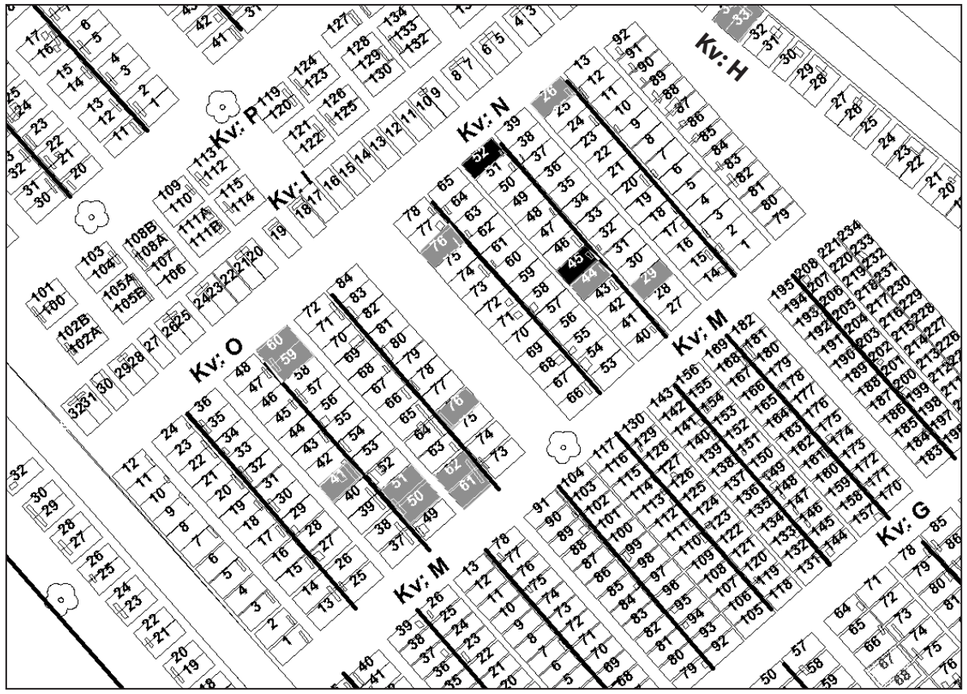

Kvarter H, norra delen, kvarter N, O.

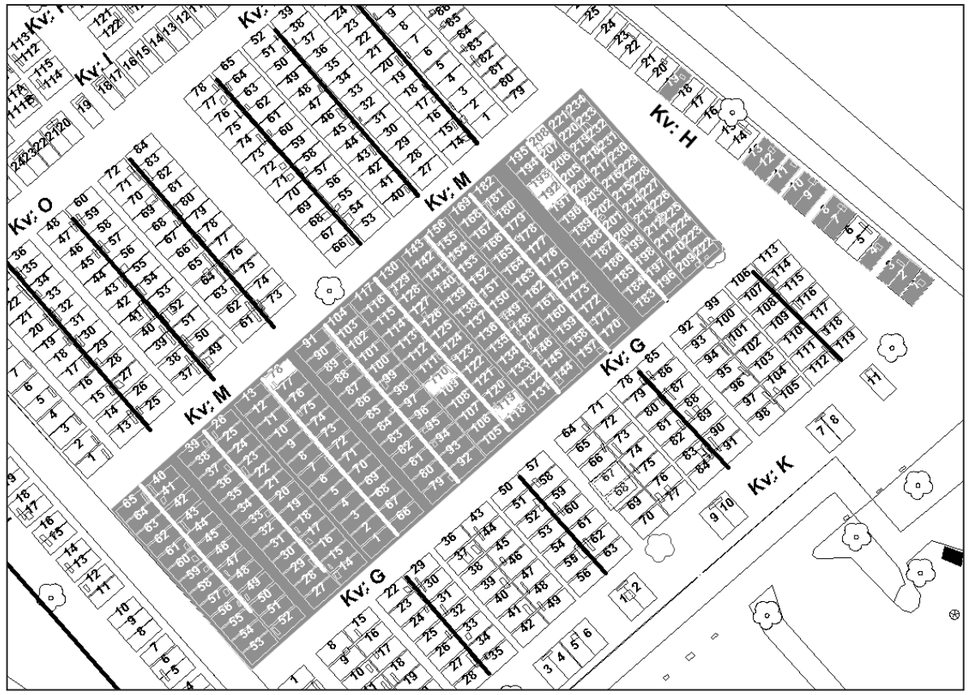

Kvarter H, M.

N

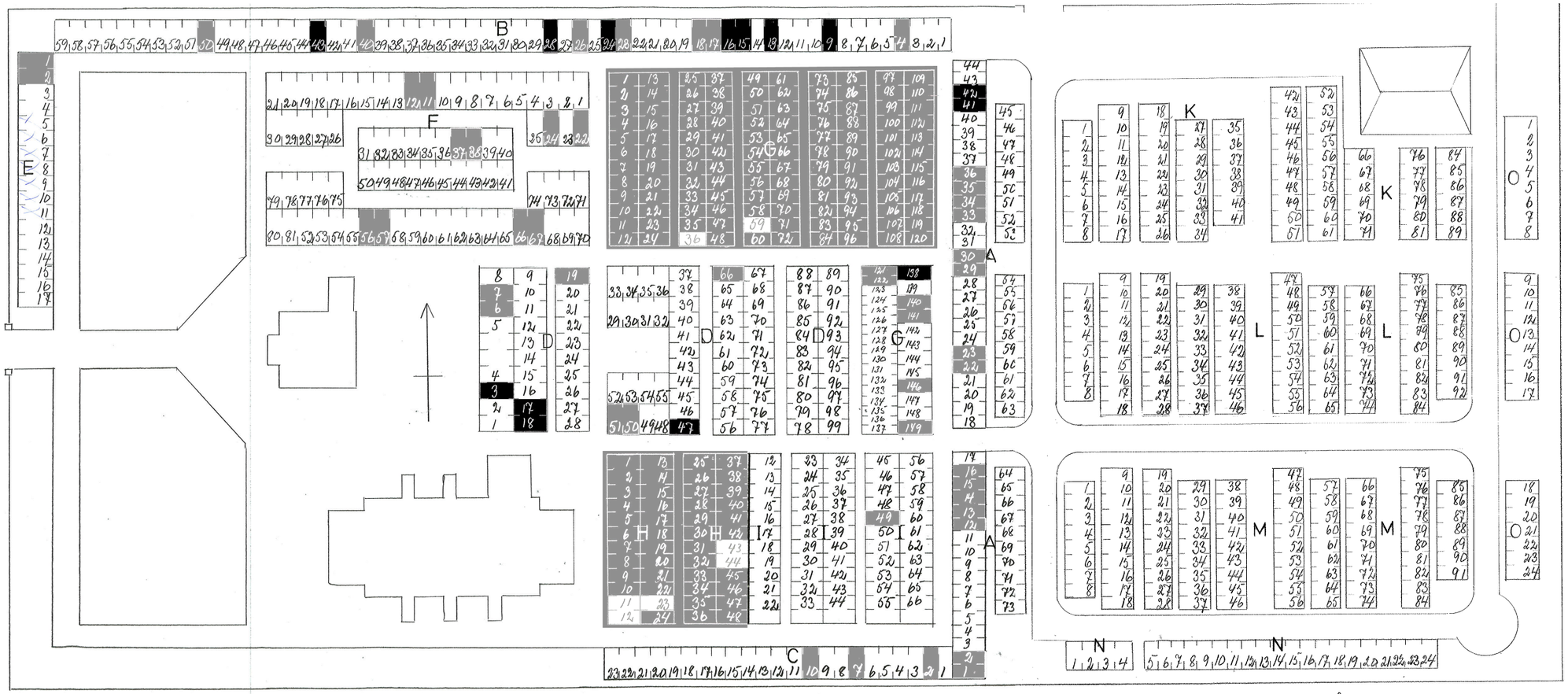

Förändringar på kyrkogården kräver tillstånd från Länsstyrelsen enligt 4 kap kulturminneslagen.

SJÖTORPS KYRKOGÅRD

Kulturhistorisk karakterisering

Sjötorps begravningsplats anlades 1916 på central plats i Sjötorps samhälle. Kyrkobyggnaden tillkom 1956. Omedelbart norr om begravningsplatsen finns det före detta missionshuset, något som speglar frikyrkans starka ställning på orten.

Kyrkogårdens huvudkaraktär är väl bibehållen med stödmur åt väster och trädkrans åt väster och norr. Till karaktärens huvuddrag hör också kyrkogårdens system av häckar. Förekomsten av grusgångar har reducerats från ett tidigare mer omfattande tillstånd men utgör alltjämt en bärande del av huvudkaraktären. Den strikta indelningen i kvarter med omfattande system av rygghäckar speglar 1900-talets sätt att disponera begravningsplatsen.

Gravvårdarna representerar 1900-talets historia och det framväxande folkhemssamhället. Genom de äldre vårdarna från 1910-30-tal speglas den gestaltningsmässiga övergången från ett formspråk med arv från tiden kring sekelskiftet 1900 till det nya formspråk som slog igenom under 1930- och 40-tal. Genom titlar och dekor betonas Sjötorps starka koppling till sjöfarten.

Kyrkogården visar på ett ovanligt tydligt sätt förhållandet mellan köpta familjegravplatser och frigravplatser för linjebegravning genom förekomsten av sammanhållna kvarter för allmän begravning med ett stort antal bevarade gravvårdar.

Att särskilt tänka på i förvaltning av kyrkogården:

Kyrkogårdens läge i anslutning till prästgård och Nolhassle kyrkby.

Kyrkogårdens muromgärdning, smidesgrindar, grusgångar och trädkrans.

De äldre gravvårdarna från 1600- eller 1700-talet besitter mycket stort kulturhistoriskt värde och skänker tidsmässigt djup åt miljön.

Övriga gravvårdar med stort eller mycket stort kulturhistoriskt värde. Till dessa hör tunna kalkstensvårdar, stenramvårdar, obelisker, stiliserade obelisker, stenkors på sockel samt exempel på folkhemmets vårdar.

Det statuspräglade området på kyrkogårdens sydvästra del och det allmänna området på kyrkogårdens nordöstra del är särpräglade miljöer som besitter höga miljöskapande och samhällshistoriska värden.
Eventuella kompletterande anläggningar skall utformas med en karaktär och struktur som knyter an till kyrkogårdens befintliga.

Vårdar och gravanordningar

1: ■ Markeringen avser gravanläggningar med gravvårdar och gravanordningar av *mycket stort kulturhistoriskt värde*. Som gravanordningar räknas t ex stenramar, grusbäddar, gravstaket, gravhäckar, gravträd o d. Det är av största vikt att dessa gravar/gravanordningar bevaras och vårdas för framtiden och inte förvanskas.

2: ■ Markeringen avser gravanläggningar med gravvårdar och gravanordningar av *stort kulturhistoriskt värde*. Som gravanordningar räknas t ex stenramar, grusbäddar, gravstaket, gravhäckar, gravträd o d. Dessa gravar/gravanordningar bör bevaras och vårdas för framtiden och inte förvanskas.

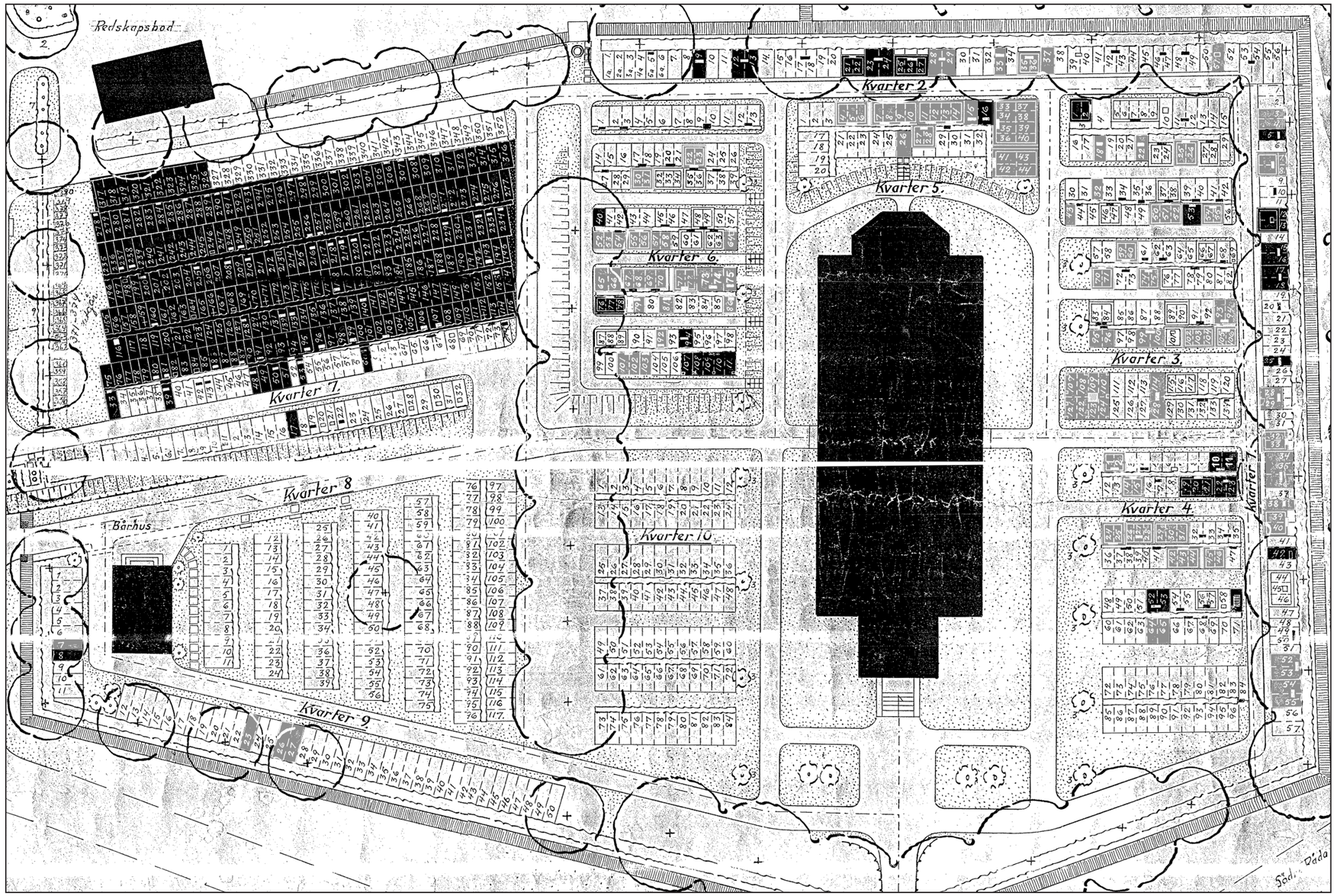

N

Förändringar på kyrkogården kräver tillstånd från Länsstyrelsen enligt 4 kap kulturminneslagen.

SÖDRA RÅDA KYRKOGÅRD

Kulturhistorisk karakterisering

Södra Råda kyrka är anlagd på ny kyrkplats 1857-59. Läget på en höjd i anslutning till bybebyggelse ansluter väl även till äldre tiders typiska kyrkplatslägen. Ett stycke sydost om anläggningen finns Södra Råda gamla kyrkplats. Södra Råda kyrka är exteriört en välbevarad representant för 1800-talets nyklassicistiska salkyrkor med inslag av nyromanik. Den ljusa interiören får sin karaktär genom ett flackt, putsat tunnvälvt innertak och den nyklassicistiska, arkitektoniskt utformade altaruppsättningen.

Kyrkogårdens huvudkaraktär är relativt väl bibehållen med stödmurar eller fristående murar av sten. En trädkrans kring kyrkogårdens äldsta del har dock till allra största delen avlägsnats. På kyrkogården finns ett system av grusgångar, men ett antal kortare tvärgångar i kvarteren närmast kyrkobyggnaden har lagts igen till gräsmatta. Kyrkogårdens läge i sluttning med vissa kvarter anlagda som terrasseringar skilda åt av branta sluttningar tillhör kyrkogårdens särdrag.

Kyrkogårdens gravvårdar representerar 1900-talets gravsättningar där endast ett litet antal vårdar har möjlig datering under senare delen av 1800-talet. I kvarteren omkring kyrkobyggnaden samt utmed kyrkogårdsmuren i söder och sydost blandas familjegravvårdar från hela 1900-talet med enstaka mer påkostade och platskrävande vårdar. Dessutom finns ett tydligt inslag av ensambegravningar. De äldre gravvårdarna från det tidiga 1900-talet tar ofta formen av höga, smala stenar men i området kring kyrkan finns också en ganska rik representation av grustäckta stenramvårdar.

Kyrkogårdens mest särpräglade och kulturhistoriskt tydliga drag är det stora, obrutna området med allmänna gravar norr om kyrkobyggnaden, representerande tiden 1912-1954. Små stenvårdar, träkors, metallkors samt små hällar skapar helt och hållet karaktären hos detta område.

Att särskilt tänka på i förvaltning av kyrkogården:

Kyrkogårdens läge i anslutning till bygdecentrum, bymiljö och Södra Råda gamla kyrkplats med mycket lång historisk kontinuitet

Kyrkogårdens muromgärdning, smidesgrindar, grusgångar och trädkrans.

Gravvårdar med stort eller mycket stort kulturhistoriskt värde. Till dessa hör tunna kalkstensvårdar, stenramvårdar, obelisker, stiliserade obelisker, stenkors på sockel samt exempel på folkhemmets vårdar.

Det samlade allmänna området för linjebegravning har en orörd karaktär med mycket stort kulturhistoriskt värde.

Eventuella kompletterande anläggningar skall utformas med en karaktär och struktur som knyter an till kyrkogårdens befintliga.

Vårdar och gravanordningar

1: ■ Markeringen avser gravanläggningar med gravvårdar och gravanordningar av *mycket stort kulturhistoriskt värde*. Som gravanordningar räknas t ex stenramar, grusbäddar, gravstaket, gravhäckar, gravträd o d. Det är av största vikt att dessa gravar/gravanordningar bevaras och vårdas för framtiden och inte förvanskas.

2: ■ Markeringen avser gravanläggningar med gravvårdar och gravanordningar av *stort kulturhistoriskt värde*. Som gravanordningar räknas t ex stenramar, grusbäddar, gravstaket, gravhäckar, gravträd o d. Dessa gravar/gravanordningar bör bevaras och vårdas för framtiden och inte förvanskas.